

mitizma“ Joela Koteka sa Slobodnoga sveučilišta u Bruxellesu, „Promjena granica i identiteta: posljedice Prvoga svjetskog rata u svijetu između dva rata“ Jože Pirjevca s Primorskoga sveučilišta u Kopru i „Trst i sjeverni Jadran nakon Drugoga svjetskog rata“ Raula Pupa sa Sveučilišta u Trstu. Vrlo zanimljivo bilo je predavanje Tala Bruttmana s pariške Škole viših studija u društvenim znanostima „Koncentracijski logori i logori smrti“, kao i predavanje „Izgubljeni u tranziciji: nasilje uz granicu u Gorici i Trstu (1946. – 1954.)“ Frederica Tence Montinija sa Sveučilišta u Teramu. Pored slušanja brojnih predavanja međunarodnih predavača, sudionici skupa imali su prilike sudjelovati na mnogim zanimljivim i interaktivnim radionicama, poput „Fotografije Holokausta, povijesne fotografije – fotografije povijesti“ Ophira Levyja iz Memorijala Šoe i „Antisemitizam i društvene mreže: teorije zavjere“ Fabricea Teichera iz iste ustanove. Vrlo zanimljiva i interaktivna bila je radionica „Granica i identitet 1946. – 1947.“ Kaje Širok iz ljubljanskoga Muzeja novije povijesti.

Svi su sudionici imali priliku posjetiti Rižarnu, tršćanski nacistički logor u kompleksu bivše rafinerije riže osnovan u drugoj polovici rujna 1943., nakon kapitulacije fašističke Italije. S velikim zanimanjem sudionici su razgledali eksponate i prostorije Gradskega muzeja Rižarna San Sabbe (*Civico Museo della Risiera di San Sabba*) te se većina po prvi put susrela s tim logorom i saznanjima o njemu. Razgledali su i iznimno zanimljivu izložbu *Rasizam u školi*, koja je nastala u suradnji učenika, studenata i profesora Tullije Catalan i Mattea Perissinotta sa Sveučilišta u Trstu.

Nataša Ilić Agatić

Međunarodna konferencija *Izazovi ispijanja kulture u Istri*, Pazin, 27. – 28. rujna 2019.

Međunarodna konferencija *Izazovi ispijanja kulture u Istri* održana je u Pazinu u dvodnevnom terminu, 27. i 28. rujna 2019. Prvoga su dana održana predavanja, dok je sljedeći dan prošao u razgledu Ekomuzeja Batana u Rovinju te razmjeni iskustava. Konferenciju je organizirao Etnografski muzej Istre – Museo etnografico dell'Istria u suradnji s Institutom za etnologiju i folkloristiku iz Zagreba, uz potporu Ministarstva kulture RH i Istarske županije.

Konferenciju je otvorila Nevena Milanović, asistentica na Odeljenju za etnologiju i antropologiju i istraživač suradnik na Institutu za etnologiju i antropologiju Filozofskoga fakulteta Univerziteta u Beogradu s temom „Mesta pijenja kao identitetski forumi: oprostorenje jedne društvene prakse“. Promatranjem pijenja kao prakse i društvenoga čina saznajemo nešto više o društvu koje istražujemo: kao kroz povećalo, moguće je promatrati druge fenomene – odnose moći u društvu, rodne dimenzije, klasne stratifikacije. Načini konzumiranja alkohola i mjesta na kojima se alkohol konzumira govore nam o izrazima subjektiviteta, o hegemoniji, otporu, ali i o vladajućoj etici i normama, ekonomiji, politici. Predavačica je predočila zašto su mjesta od posebnoga značaja kada su u pitanju prakse pijenja i pilački identiteti, govoreći o njima kao o identitetskim forumima, koji mogu biti mjesta konformizma, mjesta otpora, ali i jedno i drugo istovremeno.

Slijedila je Melanija Belaj, znanstvena suradnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu održavši predavanje „O kulturi pijenja iz etnološke i kulturnoantropološke perspektive. Etnografija obiteljske proizvodnje i konzumacije alkoholnih pića“. U izlaganju je predstavila temeljne smjerove znanstvenoistraživačkih interesa za alkoholna pića, odnosno pića općenito u etnološkoj i kulturnoantropološkoj perspektivi, podjednako u međunarodnom i domaćem kontekstu. Posebnu pozornost posvetila je istraživanju simboličkog potencijala alkoholnih pića u raznim sferama života, preciznije situacijskim, statusnim, rodnim, ritualnim, prostornim i gospodarskim aspektima. Analizirajući i interpretirajući već postojeće etnografske uvide i zapise, kao i one nastale u okviru vlastita terenskog istraživanja u vinogradarskim obiteljima i obiteljima koje proizvode alkoholna pića, posebno je istaknula ulogu žena u opstanku obiteljske tradicije vinogradarstva, u proizvodnji alkoholnih pića u obitelji te praksama konzumacije u privatnoj i javnoj sferi.

„Proizvodnja, prodaja i krijumčarenje vina i rakije u Istri 1945. – 1947.“ bilo je predavanje Vedrana Dukovskog iz Državnoga arhiva u Pazinu. Proizvodnja i prodaja alkoholnih pića bila je pod kontrolom vojnih, odnosno civilnih vlasti u Zoni B Julijske krajine. Alkoholna pića spadala su u kategoriju monopolskih proizvoda i kao takva nisu mogla biti u slobodnoj prodaji. Dozvolu za prodaju monopolskih proizvoda izdavale su vlasti koje su jednako tako određivale i prodajnu cijenu. Isprva su isključivo zadruge smjele prodavati vino i rakiju. Nešto poslije vlasti su počele izdavati dozvole

krčmarima za otkup i prodaju određenih količina vina. Kako bi spriječile zadrugarski monopol, vlasti su u rujnu 1946. osnovale Istravino, krovnu organizaciju za nadzor proizvodnje, otkupa i prodaje vina i vinskih proizvoda. Uvjeti pod kojima su poslovale zadruge, a nakon njih i Istravino, uglavnom nisu odgovarali malim proizvođačima. Stoga su oni vlastite viškove nerijetko krijumčarili ili prodavali bez dopuštenja vlasti radije nego ih prodavali zadrugama po nižim cijenama.

Igor Jovanović iz pulske OŠ Veli Vrh održao je predavanje „Istarska vina na sajmu u Veroni 1930.“. U ožujku 1930. održan je Poljoprivredni sajam u Veroni, gdje su se Istrani predstavili na samom otvorenju sajma 9. ožujka te na Danu vina 18. ožujka. Sudjelovali su proizvođači vina iz Poreča, Kopra, Buja, Umaga i Brtonigle. Istarski su vinari trebali prezentirati enološki uspjeh Istre ostalim vinorodnim dijelovima Kraljevine Italije. Istarski bijeli pinot dobio je vrlo visoku ocjenu, a pohvaljene su i ostale sorte. Na sajmu se govorilo i o vinskim kulturama koje bi trebalo zasaditi u Istri, o problemima distribucije istarskoga vina u Italiji, o cijeni vina te o mogućoj turističkoj promociji Istre, istaknuo je Jovanović.

„Tradicijska i suvremena pića od borovice u Istri“ bilo je predavanje Ivone Orlić, više kustosice iz Etnografskoga muzeja Istre. Borovica je zim-zeleni grm ili niže stablo iz porodice čempresovki, a u Istri ga zovu *brinje*, *smrekva*, *smrikva*, *klek*, *smrička*, *smrika*... Plodovi borovice su plave ili crvene bobice, od kojih se priređuju razni napici. Tradicionalna pića koja se proizvode od borovice su bezalkoholno piće *smrikva* i alkoholno piće *načinjena rakija*. Smrikva se sve rjeđe proizvodi u kućnoj radinosti, a prije desetak godina pokušalo se s komercijalnim proizvodom, bezalkoholnim pićem Gineta po sličnoj tradicijskoj recepturi. Danas se borovica koristi u proizvodnji džina, a proizvođači se pozivaju na autohtonost i tradiciju Istre, zaključila je kustosica Orlić.

Nakon diskusije i kraće pauze slijedilo je predavanje Mojce Ramšak s Filozofske fakultete (Oddelek za etnologiju in kulturno antropologijo) Univerze v Ljubljani „Digi alkohol“ izven dosega zakonodaje“. Uporaba digitalnih tehnologija i robotike u proizvodnji grožđa (e-vinograd) i ostalih alkoholnih pića te digitalni marketing alkoholnih pića povećava proizvodnju alkohola koji ne može biti prodan na globalnom tržištu. Zbog toga se maligni oblici marketinga alkoholnih pića namijenjeni maloljetnicima koriste sve sofisticiranijim načinima kojima industrija proizvodnje alkohola izbjegava

zakonske okvire. Ramšak je završila predavanje konstatacijom kako neučinkovitost samoregulative u prodaji alkoholnih pića ima za posljedicu širenje tzv. *mokre kulture*, koju više ni zdravstveni sustavi ne mogu kontrolirati.

Slijedilo je predavanje Nuše Hauser, dokumentaristice iz Etnografskoga muzeja Istre (EMI) „Martin bez etikete – model dobre participatorne prakse“. Višegodišnjim programom Centra za nematerijalnu kulturu Istre EMI-ja u Pićnu Martin bez etikete uspostavljala se nova komunikacija s pripadnicima lokalne zajednice te njihovo aktivno sudjelovanje u određivanju, tumačenju i načinima njegovanja dijela njihove kulture. Uz ciljanu interakciju s njima, ovaj program imao je za cilj i dokumentiranje tih praksi, pa i naknadno javno predstavljanje dokumentiranoga materijala, što je pridonijelo razvoju svih djelatnosti Centra, kao i muzejskih fondova. Martinom se poticalo sustavno istraživanje tradicijske kulture vina, dokumentacijski pristupi audiovizualnom bilježenju, kao i stvaranje novih edukacijskih i produkcijskih (izložbenih, filmskih, tiskovnih) materijala te njegovanje komunikacije, participacije i suradnje mještana Pićanštine i Centra. Martin bez etikete prestao se održavati nakon pet uspješnih izdanja, no njegov format i dalje može poslužiti kao primjer dobre participatorne prakse. Autorica je predavanjem željela upozoriti na inkluzivne, edukativne, angažirane momente koji su primjenjivi na tematiziranje (a posljedično i njegovanje) različitih fenomena nematerijalne kulture, kao i na dobrodošlo artikuliranje novih odnosa muzejskih djelatnika i pripadnika lokalnih zajednica.

Tanja Kocković Zaborski, viša kustosica Etnografskoga muzeja u Zagrebu, održala je izlaganje „Supa kao dio (agro)turističkih jelovnika u Istri“. Agroturistička se ugostiteljska domaćinstva uglavnom nalaze u tradicijskim istarskim kamenim kućama, pa možemo reći da su okus i mjesto povezani osjećajem nostalgije. U predavanju je autorica na primjeru istarske *suppe*, tradicijskoga jela/pića koje je često dio agroturističkih jelovnika u Istri, pokazala kako je fenomen okusa povezan s fenomenom sjećanja postao važan turistički proizvod u Istri.

Je li od samoga vina opojnija priča koja stoji iza njega? Koliko ona mora biti promišljena i autentična te koliko snažno može utjecati na uspjeh proizvoda i usluge, tematiziralo je predavanje „Pitke priče“ Jelene Fiškuš i Seana Poropata iz Studia Sonda kroz konkretne primjere istarskih pića iza kojih stoji pitka, a moćna priča.

U Hrvatskoj se svake godine od alkoholizma po prvi put liječi 7000 alkoholičara, međutim, broj hospitalizacija je puno veći, što nam govori da je recidiv vrlo čest te da su poslijebolnička i izvanbolnička skrb još uvijek slabe ili nedovoljno razvijene. Istarska je županija treća po broju prekomjernih konzumenata alkoholnih pića, iza Varaždinske i Koprivničko-križevačke županije. O ovisnosti, posljedicama, rehabilitaciji, socio-medicinskom pristupu ovisnicima i psihoterapiji govorila je psihologinja Sandra Milotti Ašpan iz Centra za pružanje usluga u zajednici Zdravi grad Poreč u predavanju „Terapijska zajednica liječenih alkoholičara – kada se zabava, utjeha i hedonizam uruše“.

U želji da turistima i gostima olakša prepoznavanje suvenira koji se odlikuju iznadprosječnom uporabnom i umjetničkom kvalitetom te s ciljem odabira primjerenoga suvenira Grada Rijeke, Turistička zajednica grada Rijeke u više je navrata raspisala natječaj za odabir riječkoga suvenira i pravo uporabe vizualnoga označavanja proizvoda oznakama „Osobita kvaliteta“ i „Izvorno riječko“. Recentni suvenir u ponudi je riječka čaša, ujedno uporabni predmet i suvenir, kojim se promovira veliko bogatstvo Rijeke – voda vrhunske kvalitete i okusa. Dizajn čaše inspiriran je povijesnim predmetima koji se čuvaju u riječkim muzejima, prvenstveno putnom čašom cara Josipa II., koji ju je, prigodom posjeta Rijeci 1775., darovao Gradu na Rječini. Zahvaljujući darovanoj čaši nastao je prvi riječki muzej, čiji je sljednik Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka. O dostupnoj kvalitetnoj vodi koju imaju Riječani i originalnoj suvenirskoj ponudi koja ističe njezin značaj govorila je Ivana Šarić Žic, viša kustosica u Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja u Rijeci u predavanju „Ne izmišljaj toplu vodu, pij riječku vodu!“.

Posljednje su predavanje na konferenciji imali Nina Brečević i Ivan Smoljan na temu „O pićima iz Zavičajne zbirke Enriko Depiera“. Zavičajna zbirka Enriko Depiera nalazi se u Tinjanu i skriva mnoštvo zanimljivih predmeta. Životno je to djelo strastvenoga kolekcionara i zaljubljenika u povijest svojega kraja Enrika Depiere, koji je čitavu zbirku ostavio Općini Tinjan. Na očuvanju i promociji zbirke radi udruga Zavičajna zbirka Enriko Depiera, koja uz organiziranje izložbi i manifestacija u Zbirci provodi povijesna i etnografska istraživanja. Od nekoliko tisuća predmeta, neki se odnose upravo na pića, uglavnom alkoholna. U izlaganju su autori govorili o Šimi Defaru koji je, kao tinjanski načelnik, svake godine na bečki dvor slao 200

boca vina omotanih u koru drveta, od kojih Zbirka posjeduje jedan primjerak. Predstavljeni su i ostali predmeti i dokumenti koje vezujemo za kulturu pijenja – dozvole za pečenje rakije, zanimljive ambalaže za vino i sl.

Igor Jovanović

**Međunarodni skup *Baština odozdo: kritički pristupi i nove prakse*,
Pula, 18. – 19. listopada 2019.**

U sklopu Dana arhitekture u Istri, u Domu antifašista u Puli je 18. i 19. listopada 2019. održan međunarodni skup *Baština odozdo: kritički pristupi i nove prakse*. Skup je bio prvoga dana organiziran u tri sesije, a 19. listopada odrađena je tura po Vodnjanu u sklopu koje su pomnije proučeni (po)ratni grafiti.

Prvo je predavanje održao Eric Ušić, doktorand sa Sveučilišta u Ljubljani, a tema je bila „Zidovi pamte: grafiti iz Drugog svjetskog rata i poraća u Istri“. Na zidovima diljem Istre mnogi se projugoslavenski dvojezični grafiti mogu pronaći i čitati više od sedamdeset godina nakon njihova ispisivanja. Nastajali su tijekom Drugoga svjetskog rata i neposrednoga poraća, dok je većina „preživjelih“ grafita ispisivana 1946., prilikom dolaska Međusavničke komisije za razgraničenje. (Po)ratni grafiti kreiraju specifičan historijski, politički i simbolički krajolik, svojevrsan „otvoreni arhiv“ i krajobraz sjećanja, dok su sami natpisi izloženi predvidljivim i nepredvidljivim utjecajima i promjenama te su, naposljetku, podložni nestajanju. Pored historijske pozadine izlaganje se je fokusiralo na postojeće grafite i vizualiziranje, analiziranje i prezentiranje podataka prikupljenih dosadašnjim vizualno-etnografskim radom.

Slijedio je Črtomir Lorber, također doktorand sa Sveučilišta u Ljubljani, s temom „Rudarska kolonija Raša: između nauke o baštini i lokalne baštinske prakse“. Autor je prezentirao opću povijest Raše i njezine urbanističke karakteristike, definirao ulogu arheologije u istraživanju takve baštine, kao i značenje Raše u dvama kontekstima. Prvi je kontekst fašističke kolonizacije, pri čemu je predstavio kontekst šire regije Istre, Posočja i Trsta. Drugi kontekst je industrijalizacija širega područja, u čijem su fokusu Ljubljana i Maribor, odnosno rane industrijske kolonije u tim gradovima. Intencija je